

Старун А. М.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

СУТНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ІСТИНИ

Розвиток цивілізації показав, що визначальним аспектом її розвитку була і залишається економічна істина, знанням якої була економічна теорія. Аналіз історичного розвитку філософії та методології науки відображає неоднозначність оцінок категорії «істина», що ставить питання про необхідність аналізу її наукових знань. Істина є однією з основних категорій теорії пізнання і епістемології, яка змінює свої визначення в різних контекстах. Переоцінка ряду фундаментальних понять, що відбуваються сьогодні, перш за все, таких як рефлексія, предмет, практика як критерій істини, дозволяє нам повторно визначити категорію істини.

Серед основних понять істини особливо заслуговують на увагу наступні: теорія відповідності або відповідність знання дійсності; теорія зв'язності або зв'язності, гармонізація елементів знання, істина, заснована на системі знань, її єдності; прагматична теорія істини, заснована на визнанні методологічного, інструментального та етичного значення цієї категорії. Ці або інші поняття слід враховувати у взаємодії, оскільки вони носять взаємодоповнюючий характер, не заперечуючи один одного, а висловлюючи різні аспекти істинного знання. Кожен з них гідний конструктивної критики, але це не означає, що потрібно ігнорувати позитивні результати цих теорій.

«Очевидно, що знання можуть співвідноситися з реальністю, повинні співвідноситися з іншими знаннями, оскільки вони системні і пов'язані між собою, а в системі висловлювань можна співвідносити судження про об'єкт і матерію» (А. Тарський). У свою чергу, прагматичний підхід, якщо не спрощений і не вульгарний, охоплює соціальну значимість, визнання суспільством і комунікативну правду. Відповідно, кожен підхід пропонує свої власні критерії істини, які при всій їх нерівності повинні розглядатися в єдності і взаємодії, тобто в поєднанні емпіричного та практичного.

На шляху до абсолютної економічної істини доцільно дотримуватись комплексу основних вимог. До них належить, по-перше, принцип зростання складності, тобто відображення складнішої економічної системи (а отже, окремих її явищ та процесів) у широкому колі економічних законів, понять та категорій. Це зумовлено тим, що в такої системи та її складових елементів більше сторін, якостей, рис, властивостей тощо, кожна з яких може бути теоретично відображена в окремому визначенні, а отже, понятті, категорії, законі.

Позитивна економічна теорія не наближує до економічної істини. Вона виключає оцінку вченого з погляду добра і зла, справедливості і несправедливості, а отже, з боку інтересів певної країни, її населення, соціальних верств та груп і базується на застарілій філософії позитивізму. Іншою вадою позитивної економічної теорії є намагання уникнути оцінок економічної політики уряду та рекомендацій щодо її вдосконалення. Загалом ця теорія позбавляє економічну науку науковості, завдає шкоди практиці, спрямовує останню на еkleктизм (без обґрунтованої оцінки вченим поглядів інших науковців отримуємо їх механічну суміш, позбавлену концептуальності, що унеможливорює прогрес науки), на небажання відстояти відносну істину, а отже, наблизитись до абсолютної економічної істини.

«Пошук наукової істини, в тому числі економічної, пов'язаний з висуненням гіпотез. Категорія «гіпотеза» – спосіб пізнавальної діяльності, побудови ймовірного, проблематичного знання, коли формулюється одна з можливих відповідей на питання, що виникло під час дослідження; одне з можливих розв'язань проблеми» [1].

Стосовно економічної діяльності, то це науково обґрунтоване припущення, що висувається для нового пояснення економічних явищ і процесів (їх сутності, тенденцій розвитку, очікуваних наслідків тощо) та їх передбачення. Першим етапом обґрунтування гіпотези є припущення, необхідне для з'ясування економічної сутності нових явищ через нестачу фактів для цього або їх відсутність.

Таким чином, спираючись на класичне трактування істини, можна дати таке її визначення. «Істина – це процес адекватного відображення об’єктивної дійсності різними суб’єктами пізнання незалежно від їхньої свідомості та її відтворення в об’єктивних за змістом теоріях та їх елементах» [2]. Такими елементами є закони, категорії, поняття, ідеї, вчення та ін. Створення понять і категорій відбувається передусім шляхом абстрагування. Обґрунтування законів у гносеологічному аспекті здійснюється завдяки виділенню внутрішньо необхідних, стійких, суттєвих і загальних форм зв’язку між різними поняттями і категоріями.

Список використаних джерел:

1. Мочерний С. В. Методологія економічного дослідження / С. В. Мочерний. – Львів : Світ. – 2001. – 41 с.
2. Іщенко М. П. Філософія науки: питання теорії і методології / М. П. Іщенко, І. І. Руденко. – К. : УБС НБУ, 2010. – 44 с.